

פרקי חיים מס' 9

הוצאת ארכיון קבוץ חצור
תשס"ז 2006

מוטקה קצירי

חנה אושרוב קונפינו

מרסל ברין

רות גורדון

בת-עמי פל

קלאוס טוביאס

רחל ארון

אסיף

הראיונות המובאים בחוברת נבחרו ונערכו מתוך ראיונות מקיפים שהועברו לארכיון.

בחרתי לעצור בשלב שבו הגיעו אנשי שיחי לחצור. אני גיליתי עולמות קרובים ורחוקים שריתקו אותי בשונות ובגיוון של מספריהם, תאמר – הסיפור של העם היהודי, או כולנו רקמה אנושית אחת חיה.... ואתה רואה איך כל הסיפורים מתקבצים סביב רעיון, איך כל הדרכים מובילות.... איך בכל הזמנים ומכל המקומות יהודי קם ואומר ועושה... בחלקים שלא הובאו כאן מתמודדים גיבורנו עם חיי הקיבוץ ועל כך אולי בחג אחר.

נורית

מוטקה קצירי

נולדתי ב- 14.8.1918 בכפר במזרח סולבוקיה - **פלבין'** - ליד הרי הטטרה.

אבי - צבי, נולד באותו כפר להוריו מש' נויגרשל. אמא - חיה, נולדה בכפר מזרח - לשם - **אושני אורליך**.

הוריה של אמי - זלטה וחיים נתן לורבר. לסבא היה משקן. בחופשות נסענו אליהם וזאת היתה חגיגה. היתה לו רפת, לולים, פרדות וגידולי-שדה. בסביבה היו גם קרובי משפחה שלו. קבוצת יהודים לא קטנה 15-20 משפחות שהיו בעלי אדמות.

בכפר היה בית מדרש ואחד הדודים שלי היה טוב בזמרה ושימש בתפילה והיה מתעבבן אם מישהו אחר סלסל לא נכון. אני ספגתי את הנגינות האלה מקטנות.

ב- 1918 הורי עברו מהכפר שלהם לעיר **קושיצה**. אבי היה סוחר עצים. קנה ביערות והוא דאג לכריתה, עיבוד והובלה. כשעברנו ל**קושיצה** הוא היה יוצא מוקדם בבוקר וחוזר מאוחר בלילה. זאת היתה משפחה דתית מאוד. חסידית.

קושיצה היתה עיר גדולה ובה הרבה יהודים. האזור שבו גרנו היה מיושב בתושבים ממוצא הונגרי. היהודים, כמו הרבה דוברי הונגרית וגרמנית, לא

האמינו שיכול להיות איחוד בין הצ'כים והסלובקים אז רשמו אותי בבית ספר הונגרי. להונגרים היו זכויות של מיעוט. הסלובקים דאגו לכך שהמיעוט הזה ילך ויקטן ובהמשך מחקו את השמות ההונגריים מהרחובות. היהודים התפקדו כהונגרים.

בכיתה ב' כבר רשמו אותי בבית-ספר סלובקי. מרבית המורים הגיעו מצ'כיה כי לסלובקים לא היו מורים. בכיתה ד' עברתי לתיכון, גמרתי חמש כיתות ועלינו ארצה.

על הבית: עד 9-1928 היה מצב כלכלי טוב. אז באו שנות המשבר בכל אירופה ואבא נאלץ לחסל את עסקיו וחפש פרנסות. בעיקר חלב. היו לנו פרות (בעיר?)

כן. החקלאית בבית היתה אמא. מאוד רצתה שתהיה לפחות פרה שיש חלב לילדים. היינו 10 ילדים והייתי השישי. בית שלא הרגשת מחסור אף פעם. הבית היה בקצה העיר. לאמא היתה עוזרת בת איכרים, לרוב הונגרית. בבית ספר דיברתי סלובקית. עם העוזרת הונגרית בבית גרמנים. כשהורים ביניהם מדברים אידיש. כל השפות האלה כבר כמעט שכחתי.

(אומר לי בהונגרית: "טוב זקן בבית גם אם אין לו שכל"). לאבא היו בעיות וקשיים עם השלטונות. לא האמינו לו שפשט רגל ואיימו עליו שימכרו את ביתו.

הוא החליט לצאת מהארץ.

- *mf fiska?*

אני הייתי בתנועה כבר מגיל 12. אז נדע לי שגם אחי הגדולים כבר לא נורא דתיים הדרך היתה פתוחה. בבית מאוד הקפידו על כל התפילות - הכל בעברית שלא הבנו. ידעתי שהאחים קשורים ב"החלוץ". ההחלטה הסופית שלי בענייני הדת היתה באיזה חג. בין תפילת שחרית למוסף היתה קריאה בתורה. אז מותר היה לנו לצאת החוצה לשחק. בראשית התפילה של מוסף יש ברכת הכוהנים.

יצאנו לשחק ושכחתי לחזור למוסף - רצתי פנימה ורואה מחזה שמימי לא ראיתי. הכוהנים עמדו על הבמה וברכו את הקהל ועל הכוהנים אסור להסתכל.

תפסתי על מה אני מסתכל, נורא נבהלתי, עצמתי מהר את העיניים ולאט לאט

פתחתי ו... שום דבר לא קרה. אז החלטתי לבדוק דברים אחרים ולאט לאט

הסתבר לי שאחי הגדולים גם הם כבר בדקו. אחי הבכור - משה היה הכי קרוב

אלינו. אני הייתי שייך לצעירים. כל האחרים הגדולים היו בשוה"צ כשעלינו אח

אחד בלבד נשאר דתי והלך ללמוד פה בישיבה. היום חי במושב נחלים. הוא

נהיה גדול בתורה.

אחי הגדולים, עלו ארצה לפנינו כחלוצים. עלינו ב- 1935. באותו זמן עלה אחד

הדודים שלי ואני עליתי איתו כי עם ההורים לא היה מקום. מכרנו את הבית

במכירה פומבית. הפלגנו לטרייסט ומשם לחיפה. הילדים התפזרו: הבנות

למשקי פועלים. ההורים בהתחלה בכפר בכפר-מסריק. אחות אחת הכירה בחור

אוסטרי וחזרה איתו לאוסטריה. בכפר מסריק התארגנו עם מטבח שאבא בנה

לאמא. הקיבוץ היה אז עוד בקרית חיים. בקרית חיים עבדתי עם הסניטר של

קרית חיים בטיפול אנטי מלרי. היה חמור שעליו רכבתי וריססתי את השלוליות.

הם קנו עז בכדי שיהיה חלב. הייתי נער ובהתחלה גרתי עם ההורים. האחים

לחצו עלי להתחבר לקן בחיפה. כשההורים עברו לגור לחיפה הקיבוץ סידר לי

מקום עבודה בבניין בכדי שאוכל לעזור להורים. עבדתי בבניין ובערבים הלכתי

לתנועה. בתנועה בחיפה הייתי עם אליהו ארבל, בירו ורחל פנחסי.

כשהוקם קיבוץ ג' הצטרפנו אליו. העבודה הראשונה שלי היתה חצרנות.

כשהקימו את הנגריה עבדתי שם במכונות (ונשארתי עם כל האצבעות).

אחר כך עבדתי בבית נבלה ושם למדתי מסגרות. צביקה בר-אמוץ היה מנהל עבודה שם. שם היו בתי מלאכה של הצבא הבריטי. היה שם בחור יהודי שעלה מעירק והוא לימד ערבית וגר בקיבוץ. ממנו למדנו ערבית. המאבק על עבודה עברית התחולל בעיקר בפרדסים. לרוב עבדנו עם הערבים. לי היו בעיות לב אז שוחררתי מעבודות בחוץ והייתי חצן. ב- 1939 הגיעו הבולגרים. הם היו במעברות ומראשון נסענו לבקר אותם. כשראיתי את רות היא הזכירה לי בת דודה שלי שהייתי מאוהב בה. זאת היתה אהבה ממבט ראשון ו... לא התאכזבתי. התחלנו בתקופת בית-גן. אני נשלחתי לשם וכעבור כמה זמן שלחו לשם את רות, אולי כבר הבחינו שיש קשר. בבית גן עבדנו גם בלשמור על הילדים וביניהם שושנה אור-נר. שתי בחורות מגרעין התחתנו שם. זאת היתה תקופה רומנטית.

רחל ארנן

תולדות

אבי מטרנוף גליציה..הוא נולד 10.9.1889 (100 שנים לפני אביגיל באותו יום). הוא גדל בחדר ופרק עול. הגיע לישראל וחלה בקדחת לכן חזר לברלין שם היה ריכוז של ציונים. היתה שם חבורה של יוצאי טרנוף, כולם שמאלנים ציוניים. בחבורה זו היתה גם אמי. משפחתה עסקה בתעשיית פיאות. שם התחתנו ונולדו הבנות הגדולות, יהודית ורות. ב- 1920 הם עלו ארצה לזרנוניה (חפציבה הישנה ליד חדרה). זאת היתה חווה חקלאית. שם נולד רפאל אחי. משם עברו לחפציבה הקיבוץ, בו היתה קבוצת אנשים מגליציה. שם נולדתי ביום חורף קודר, בשנת 1926, כשאימי חנה נסעה בעגלה, ללדת אותי בבית חולים בעין חרוד. נולדתי בת זקונים מפונקת ובכיינית. כשאימי נכנסה להריון איתי היא נסעה לת"א לבצע הפלה ובדרך התחרטה. היתה לה אחות חסוכת ילדים בברלין וסבתא בקשה לתת לה את התינוקות לאימוץ. ב - 1929 לפני פרוץ המאורעות נסענו לגרמניה רפאל, אני ואימא, שהיתה צריכה לעבור טיפול שיניים. זאת גם היתה האפשרות להשאיר אותי לדודה אבל אז אימא אמרה: לאו מוחלט! היא כבר לא יכלה לותר עלי. בזמן שהותנו בגרמניה קם אבי ועזב את הקיבוץ עם שתי אחיותי הגדולות, רות ויהודית והלך לחפש עבודה בת"א. בחפציבה היה לו קשה פיזית ופוליטית. אבי היה שמאלני מאוד. חזרנו מגרמניה. לאבא לא היתה עבודה בת"א ועברנו לשכונת בורוכוב שם מצא עבודה כסדרן עבודה. זאת היתה שכונה עם מועצת פועלים. היו מביאים את דרישות העבודה ללשכה ומטעם מועצת הפועלים הוא סידר פועלים לעבודות. למדתי בבית חינוך. היה לי מורה נהדר שמו גדליהו. זכרון חזק הוא שחליתי בדיפטריה ושכבתי בבידוד 3 חודשים בבית. מחלה נורא מסוכנת. הילדים כתבו לי מכתבים ואימא טפלה בי. היה לנו בית נהדר - צריף מטויח גדול. היה לנו חדר נפרד לכן יכלו להחזיק אותי בבית. אמא שלי אף פעם לא עבדה מחוץ לבית. היא היתה אשה מאוד עדינה ואמרה שאבא לא רצה שהיא תעבוד.

אחותי הגדולה, רות, כבר לא היתה בבית. היא היתה בגרעין שהקים את קיבוץ אילון. יהודית, אחותי השניה, הלכה לעבוד ברפת בקיבוץ חפציבה שתיהן למדו בבתי ספר חקלאיים. שתיהן עזבו בגיל 16 את הבית כך שבבית בבורוכוב נשארנו רק אחי רפאל ואני.

שכונת בורוכוב היתה שכונת פועלים ובית הספר שבו למדתי קרוי עוד היום בית החינוך ע"ש ארלזורוב. כל הילדים באו מאותו רקע סוציו-אקונומי. אמי היתה ימא האמא היחידה שלא עבדה וחברותי אהבו לבוא לאכול אצלנו. ב-1936 הגיע דוד מגרמניה (בעלה של הדודה שהיתה אמורה לאמץ אותי). הם הגיעו עם בית חרושת לצבעי דפוס והיו צריכים את הבית שלנו כי היה לו מרתף. בהתחלה גרנו ברמת-גן ואז אבא קיבל עבודה בירושלים. אף פעם לא היה כסף בבית. אם היה קצת כסף – קנה ספרים. לא היה רדיו, מקרר, היה ארון קרח. היינו משפחה ענייה עם מודעות סוציאלית ולמעשה רוב האנשים שנפגשנו איתם היו כמונו. אני זוכרת פעם שלא היה מה לאכול ואכלנו לחם עם שמן ובצל – עד היום זה זכור לי כמעדן!

עוברים לירושלים

עברנו לירושלים. סצנת הפרידה והמכתבים שקיבלתי מכולם ליוו אותי בהרבה אהבה. בירושלים היתה לאבא משרה קבועה בשליחות הסוכנות. גרנו בדירה מאוד קטנה. לרפי היה מאוד קשה כל המעברים האלה והוא יצא לחברת-נוער בעין-שמר – אז עזבו יחסית מוקדם את הבית. חוויה מאוד מיוחדת. הדוד שהיה מאוד דתי הזמין אותנו לסדר פסח. מצאתי את האפיקומן קבלתי שעון וכשעברנו שכחתי אותו במקלחת. [אותם דודים, שהיו חסוכי ילדים ודתיים, הגיעו אלינו לחצור כשגרנו באוהל. זה היה יום חמסין נוראי והם שומרי מצוות – לא יכולתי לכבד אותם בכלום... הם גם הביאו לנו מתנה כד חרסינה גדול ויקר. נתתי אותו למחסן השיתופי ומישהי שהבינה בערכו אימצה אותו]. בירושלים עברנו כל שנה דירה. ב-39 אבי נסע לוינה לקונגרס הציוני ועברנו לדירה יותר קטנה ושם נשארנו. הלכתי ללמוד לבית חינוך ובאתי ביום הראשון עם שעורה בעין וכולם הסתכלו עלי בעין עקומה. בשבילי היה מעבר קשה כי בבית הספר הקודם הייתי זמנה מקובלת וכאן לא הייתי תלמידה טובה במיוחד אבל הייתי ספורטאית ויום אחד במחניים הבאתי את הניצחון לקבוצה שבחרה אותי אחרונה. מאז מצבי היה טוב.

אבי היה שמאלני מאוד, חבר הליגה הסוציאליסטית (טרומ מפ"ם), הוויכוחים הפוליטיים חדרו לבית החינוך. יום אחד גייסו את כולנו לשוה"צ. המורה שלנו משולם הלוי, עשה שיעור מחנך והסביר למה לא ללכת לשוה"צ אלא למחנות העולים וכולם עברו למחנות העולים. מצאתי את עצמי יחידה בשוה"צ. בכיתה המקבילה היו בנות שעברו לשוה"צ. כמובן שלא יכולתי ללכת למחנות העולים בבית לא היו מקבלים את זה. היינו יוצאים למחנות עבודה במטרה לעזור לקיבוץ ולהתאמן בנשק. פעם יצאנו לחפציבה וקיבלתי פרוטקציה לעבוד עם ילדים. כן ראיתי הורי שמרו על קשרים עם חפציבה. אזכר הרגשתי שזה מה שאני רוצה לעשות לעשות.

אסון עין גדי

ב- 1942 - השתתפתי בטיול לעין-גדי עם התנועה. 150 נערים בגילאי 15-16, בין המלווים לטיול היו אלה הררי כחובשת וצבי אטקין כמלווה עם נשק. שרנו שמחנו עד מאוחר בלילה ונרדמנו ליד המדורות. בבוקר קמנו מוקדם, עוד לפני האור, מישהו הדליק מדורה ופתאום פיצוץ נוראי. היו פצועים והרוגים. ספינות שעברו ליד עין גדי פינו את הפצועים לירושלים ובקשר נמסרה הודעה לסוכנות היהודית, שם אבי עבד. הוא מיהר לקליה לעזור בפניו בלי לדעת מה קרה לביתו. נפגשנו, התחבקנו... ליד התמזל המזל.

בינתיים כל נושאי הנשק האסור התחבאו כי היתה סכנה שהבריטים יעלו על זה שהרימונים שהתפוצצו היו ללא רשיון.

בהגנה

הייתי גם בהגנה, גם במסגרת בית החינוך וגם כחברת השוה"צ. היינו בהגנה נגד הספר הלבן והבריטים פזרו אותנו עם סוסים ואלות... אבא היה בהגנה והיה לנו מקום מסתור לנשק בבית. פעם אבא יצא להגנה על כפר אוריה וחזר עם שתי ידיים שבורות.

אני זוכרת שהייתי עוזרת לאמי בימי שישי בניקיונות. היא למדה אותי שירים בגרמנית, של גיתה "כשאומר לרגע הזורם תעצור - מוטב שאמות". (מדקלמת בגרמנית). אני מבינה קצת גרמנית. פולנית היתה השפה הסודית שלהם. בכלל הייתי הרבה עם אמא כי נשארתי לפחות 10 שנים בת יחידה אחרי שכולם יצאו ואבא היה נוסע כל הזמן.

היו לי קשרים מאוד מיוחדים עם אמא ועם אבא רבתי כל הזמן. זוכרת במיוחד פעם שהעירו לי משהו בגיל 16 ואמרתי לו "עכשיו אתה מזכר לחנך אותי?" הוא

הוריד לי סטירה – לראשונה ולאחרונה ואני עזבתי את הבית... וחזרתי כעבור שעתיים. בכלל, כעסתי עליו שעל אמא נפל כל עול הבית. הוא אהב לארח ועל אמא נפל כל עול האירוח. מצבנו תמיד היה על הסף – עד היום. אין לי תעודה לסיום הסמינר כי לאבא לא היה כסף לשלם. בשנות ה-50 אבי החליט לפרוש לפנסיה מוקדמת והם עברו לגור בקיבוץ אילון. שם אבא עבד בהנה"ח בביטוח, שבו עסק בעבודתו בסוכנות היהודית והיה מרוצה. רבים באו אליו ליעוץ. הוא נפטר ב-64 וזכה ללוויה רבת משתתפים, כולל חניכי המוסד שהופיעו בחולצות שומריות.

בין נירים לחצור

סיימתי סמינר למורים וגננות בירושלים והצטרפתי לגרעין שהלך לנירים. למה לא הייתי בפלמ"ח – כל גדוד ארצי היה צריך לתת אחוזים לפלמ"ח. אני הייתי באמצע הסמינר ולמרות שסומנתי ללכת סרבתי כי רציתי לסיים את הסמינר. ולמולי מישהי שרצתה לצאת מהבית התנדבה ללכת במקומי. בעיר העתיקה עשיתי סטאג' בעבודה בגני ילדים. ההרגשה הפיזית עם ילדים, העבודה עם ילדי גן - זה מה שמתאים לי - היתה מאוד ברורה. הגרעין שלי הקים את קיבוץ נירים ומשם שלחו אותי לעבוד בראשון (בקבוץ ג'). כשבאתי לראשון ובקשתי לעבוד עם ילדים הכירו אותי כאחות של יהודית. לקחו אותי להיות מטפלת עם מלוינה. כל בוקר התחלתי עם קריאת פרק מקורצ'אק. מלוינה היתה אומרת לי: "תיאוריה לחדד ומציאות לחדד". אבל אני לא חושבת ככה. קורצ'אק מאוד חזק אצלי מה שהרגשתי. עברתי את כל שנות העבודה בחינוך עם שתי סטירות לחי לילדים. כל השנים עניין המשמעת היה מאוד קשה. הייתי צועקת וזה לא הביא לתוצאות. ההשכבה בצהרים היתה...בעיה.

משה

. משה הגיע לחצור לעבוד ברפת. (במלחמת העולם היה בצבא הבריטי ועסק ב"גיוס נשק" שם הכיר את יעקב וילן. הוא היה בהכשרה בגבע ובפרוטקציה של וילן התקבל לחצור שהיה קשה להתקבל בו).

יהודית עבדה ברפת ומשה עבד אתה והיא רצתה לשדך בינינו. היה לי אז חבר אחר שיהודית חשבה שהוא לא מתאים. עובדי הרפת היו עושים קומזיצים והזמינו אותי....

אמי כבר היתה מאוד מודאגת שאני בת 20 ולא נשואה. יום אחד משה עבר בירושלים ונכנס לבקר והיא מאוד התרגשה. בזמן המלחמה הייתי בפינוי עם הילדים כי מלוינה עמדה ללדת. כשהיא חזרה לעבודה חזרתי לנירים. משה באמצע המלחמה התגייס לצה"ל בעקבות מות אחיו. אני זוכרת שהוא בא להפרד ממני בג'יפ ונסענו יחד מראשון לחצור. ברחובות צלל עלינו מטוס מצרי.

יום אחד, כשהייתי בנירים (שישבו בדנגור), הודיעו לי שהוא בבי"ח. נסעתי לירושלים וגם בקרתי את אמא שהיתה לבד בירושלים כי אבא שלי היה בת"א. עד היום אני מצטערת שלא נשארתי אתה אז. הייתי נוסעת מראשון לבקר את ההורים בירושלים. פעם נסעתי בשיירה עם אבי אבל לרוב אמי היתה לבד.

בנירים היינו מתחת לפני האדמה. פעם עליתי למעלה לכבס ובדיוק נפל פגז. יום אחד משה בא לקחת אותי לקונצרט בבאר-שבע של רובינשטיין. הוא בא בג'יפ עם עוד 2 חברים. אחרי צאלים הג'יפ שקע. הלכנו ברגל פגשנו ערבים שעזרו לנו להוציא את הג'יפ והגענו לחצרים. למזלנו, את הקונצרט ביטלו מסיבה כלשהי...

אחרי המלחמה משה רצה לחזור לחצור החלטנו לפני שבחרים איפה להיות לנסוע לטייל בעולם.

רות גורדון (סלמון)

ילדות

נולדתי בגרמניה, בפרנקפורט על המיין, באפריל 1930. כשהייתי בת חודש חזרנו למקום בו צמחנו כמשפחה, משנת 1766. בהססן.

המשפחה הייתה מאוד מושרשת במקום הזה. היינו אחת המשפחות האמידות ביותר בעיירה, היו לנו בתי חרושת. המשפחה תפסה מקום מרכזי, למשל הרב סבא שלי היה סגן ראש העיר. היינו קשורים לתנועת השחרור היהודית, לליברליזם של יהדות גרמניה.

המשפחה שלנו הייתה יהודית שורשית אם כי קרובה להתבוללות. אימא הלכה לאוניברסיטה, אבל היה לה ברור שהיא לא תתחתן עם לא יהודי. היא הייתה ציונית. אבא בא ממשפחה מסורתית. סבי מצד אמי עזר לבנות בית כנסת בעיירה ואחר כך תרם ספר תורה. (אחרי מלחמת העולם השנייה העבירו אותו לחיפה). במשך כל שנות המלחמה שמרו עליו בעיירה למרות שבית הכנסת נחרב בליל הבדולח.

כאשר היטלר הגיע לשלטון, בני המשפחה שלי הרכיבו לעצמם משקפיים ורודים ואמרו לעצמם שהיטלר לא יחזיק מעמד הרבה זמן, שהמעצמות לא יתנו לו להמשיך, וכך המשיכו לנהל את העסקים. הייתה לנו מנסרה והיה בית חרושת ללבנים. אבא ניהל שני מפעלים, חשבו לפתח את העסקים עם גורמי חוץ והכל יסתדר... אבא היה בארץ ב 1935, ניסו לשכנע אותו לעלות, אבל הוא החליט שזאת ארץ ללא עתיד. גם אחר כך, ב 1948, כשהבנו כבר אחרת והיינו ציונים ורצינו לעלות ארצה, הוא אמר לנו שאנחנו נכנסים לצרות. "הארץ מוקפת ים של ערבים. אתם חיים באשליות- אמר- לא תוכלו להתמודד עם הבעיה הערבית." אנחנו כמובן אמרנו לו שנתגבר. אחותי ואני היינו צעירות, ציוניות, והאמנו בצדקתנו. אבא נישאר בדעתו.

האנטישמיות הלכה וגברה, במיוחד באזור שלנו. אחותי שהייתה בחמש שנים בוגרת ממני, לא יכלה להמשיך ללמוד בבית ספר ציבורי, גם אני, שהלכתי לגן, הגננת הודיעה שילדה יהודיה לא יכולה להמשיך בגן ילדים גרמני ובאותו יום שלחו אותי הביתה. הורי שכרו מורה פרטית, שבאה אלינו הביתה. אימא לקחה עוד שני ילדים יהודים, בגילאים מקבילים לנו - כך למדנו עד 1937. בינתיים הכריחו את אבא למכור את העסק, והוא עבר לפרנקפורט לתקופת ביניים.

למעשה, כבר ב - 1934 לקחו את אבא לחקירות בגסטפו, אמרו לו שכדאי לו לארוז את החפצים ולצאת. אבא לא קיבל את הרמז... זהו סיפור טיפוסי ליהודים שהכניסו את הראש בחול.

במשך - 1937, התגבשה תכנית לעזוב את גרמניה ולעבור לברזיל, אבל אימא חלתה בסרטן, עברה שני ניתוחים והתכנית נדחתה. בליל הבדולח היינו בפרנקפורט. בגלל מחלתה של אימא היינו מפוזרים במקומות שונים בעיר. אנחנו בפנסיון, אבא אצל סבתא, ואימא בטיפול

הפינוי

בברלין. את אבא תפסו ושלחו לברגן-בלזן, אימא הפסיקה את הטיפול, שכרה עו"ד נאצי, והצליחה להוציא את אבא מהמחנה בהרבה כסף. אבא, שהייתה לו כבר ויזה לאנגליה, עזב את גרמניה ב דצמבר 38, אחותי נשלחה בטרנספורט הילדים והתקבלה אצל משפחה יהודית במנצ'סטר. במאי 39 אני נשלחתי לאנגליה ושמו אותי אצל משפחה קוויקרית בברטפורד. זאת היתה משפחה חסוכת ילדים שרצו לאמץ ילד. אימא נאלצה לשלם שוחד לקהילה היהודית על מנת להוציא גם אותי.

סבתא יצאה עוד קודם (ב-1938) לארץ ישראל כי אמי ידעה שבגלל מחלתה לא תוכל לטפל בה באנגליה. אבי היה בהתחלה במחנה מעצר לאזרחים גרמניים. אימא הגיעה לאנגליה ביולי, באוגוסט התאשפזה ובתחילת ספטמבר 39 נפטרה.

אבי, שמעולם לא טיפל בילדים, כי תמיד היו משרתות בבית, לא ידע איך להתמודד עם שתי בנות שהתייתמו מאם, אחת בת תשע והשניה בת 14. היה לו די נוח להשאיר אותנו במשפחות שנקלטנו בתוכן. כשנה וחצי הוא היה עצור ע"י האנגלים, שעצרו את כל בעלי האזרחות הגרמנית, אבל היה לו קצת כסף והוא נתן הוראה להעביר את אחותי לפנימיה. לי הייתה משפחה טובה - לאחותי לא. המשפחה שלי הייתה המה, מסודרת, עם סבתא, די אמידים. הם שלחו אותי לבית ספר הטוב ביותר בעיר. מנהלת בית-הספר הייתה יושבת ראש של ועד הפליטים ואותי טפחו, עזרו לי ללמוד את השפה. היו שם כיתות קטנות של כ- 15 ילדים והיו לי אפשרויות מצוינות להיקלט שם.

אחרי שנתיים וחצי קיבלתי מילגה לבית ספר גבוה, רק כך יכולתי להמשיך בלימודים.

בינתיים המלחמה נמשכה, אינפלציה, הכסף איבד את ערכו ואני לא יכולתי להמשיך את לימודי, בבית הספר היוקרתי ללא המילגה. המשפחה האומנת

שלי, שהיו נוצרים אדוקים, רצו מאד שאני אעבור לנצרות. זה, בעצם, האידיאל הנוצרי... הם לא לחצו עלי אבל הסביבה הנוצרית, הכנסייה, הכומר והמשפחה, כל הסביבה – השפיעו עלי. לאט לאט נעשיתי נוצריה אדוקה. היה לי אפילו חלום ללמוד רפואה ולצאת לאפריקה כמיסיונרית. אני פשוט הרגשתי את עצמי נוצריה והתנהגתי בהתאם. הכנסייה הזאת היתה פחות ממוסדת, פשוטה, קרובה לקוויקרים, די פוריטנים. הייתי נוצריה לכל דבר. עם אחותי היה לי קשר בהתחלה, אחר-כך הקשר נותק - המשפחה שלי לא יכלה להשלים עם זה שעברתי לנצרות. אבא התקשה למצוא אלי קשר עוד קודם, הוא לחץ עלי שאזכור את אימא, שאזכור את העבר, אני לא יכולתי לעמוד בלחץ הזה. הקשר לא היה חזק, מדי פעם באתי לימי החופש, הייתי קרועה מאוד בין שתי התרבויות, בין שתי ההשתייכויות. היומיום שלי היה אנגלי-נוצרי. ברחתי מהקונפליקט הזה. בסוף אבא כנראה קיבל את זה. היה לו קשה להתמודד עם ילדה בת תשע, עשר, הוא היה כבר מעל לחמישים, ובתנאים של מלחמה.

אחד המשפחה

אך אחותי הייתה מאד בודדה, היא חלמה על איחוד המשפחה. היא גייסה את כל המשפחה ללחוץ עלי לחזור אליהם. אחרי שלש שנים החליטו להחזיר אותי בכוח. היו איומים, משטרה, הקהילה היהודית, ועד הפליטים, הוציאו אותי ממש בכוח מהמשפחה האומנת, ללא הכנה, מהיום למחר. זה היה משבר נוראי. הוציאו אותי ממשפחה חמה ותומכת והכניסו אותי לפנימיה של פליטים, לבית-ספר לא טוב. לא הצלחתי להתמודד עם זה. לא הסכימו שאני אראה את המשפחה האומנת שלי ואני בתגובה סירבתי להיפגש עם בני המשפחה שלי. הייתי בניתוק גמור. לי לא הסכימו שאכתוב למשפחה האומנת, לחמתי קשה נגד, בסוף הבינו שזה אכזרי מדי. בסוף איפשרו לי לכתוב להם. בבית הספר נתנו לי איזה מורה יהודי דתי קשוח, שיחזיר אותי ליהדות. בהתחלה לא נתנו לי ללכת לכנסייה אח"כ אפשרו לי.

בבית הספר לפליטים היו בני דתות שונות: היו גם ילדים יהודיים שהוריהם התנצרו עוד בהיותם בגרמניה, היו גם מורות שיצאו את גרמניה. הביאו לשם אנשים שיתנו שעורי דת. כך הגיע פרופסור מאוקספורד ללמד דת יהודית. הוא לחץ עלי בצורה מאוד לא מחוכמת, בשיטות דידקטיות לא מתקדמות. היו שם שתי מורות שיותר הבינו אותי, השאר לחצו עלי קשה שלפחות אחזור

למשפחה, לקבל את המשפחה ללא קשר לבעיה של נצרות ויהדות, שאני חייבת לראות את אבא. בסוף נכנעתי. בימי ראשון, כשהייתי חופשיים מלימודים ולא יכלו למנוע ממני, הייתי הולכת לכנסיה. הייתי בודדה מאד. אבא קיבל עבודה בסקוטלנד ואני עברתי את לגור אצל משפחה שמאוד חיבבו אותי ואולי גם ריחמו עלי כיתומה. אבל אז אבא עבר חזרה ללונדון ואני נשארתי שם. היחסים עם אחותי היו מתוחים מאד, היא רצתה למלא את מקום אמא, אני לא יכולתי לקבל את זה והיחסים היו מאד מסובכים ואמביוואלנטיים. זה נמשך זמן רב ולא מצאנו את הדרך. עברתי חמישה בתי ספר. בסוף גמרתי בגרות אקסטרנית בגיל 16. עברתי ללונדון, אז נפגשתי לראשונה עם המציאות של המחנות. אחותי, שהייתה פסיכולוגית, עבדה עם נערים ששחררו מאושוויץ, כשלושים נערים. דרכם התודעתי לשואה. בעלה, חיים גולן, שכנע אותי להצטרף ל"בונים". הייתי שם כשנתיים וחצי, הרגשתי שהתנועה הזאת אינה מחייבת הרבה, אלי דיבר הרעיון של ארץ דו-לאומית, התגשמות הסוציאליזם. באותה תקופה התלבטתי בין הקומוניזם הכלל עולמי לבין הערכים שהפנמתי מהפילוסופיה הנוצרית של שויון וכו'. בשובי מצאתי את כל הרעיונות שהושפעתי מהם. ב-48 הצטרפתי לתנועה. שלחו אותי לליברפול להקים שם קן, זה לא הצליח ואז שלחו אותי ב-49 ארצה לסמינר מדריכים. במסגרת זו הגעתי לחצור. פה הכרתי את עמנואל, נוצר קשר אבל עוד לא היה ברור שיש לזה המשך. חזרתי לאנגליה, עבדתי בתנועה כאם בית במנצ'סטר, ריכזתי קבוצה. אז עמנואל ביקש שאבוא אליו לחצור. החלטתי לבוא. אבא השיג לי איכשהו את הכסף לכרטיס. בקיבוץ לא ידעו מה עבר עלי. אני כאילו נפלתי מהשמים. מעולם לא הצגתי את העבר שלי על מנת לקבל משהו. לא נהגנו לדבר על השואה, ואני במיוחד....

מרסל ברין (נפתלי)

ילדת בגדד 1922

בית אבי

שמי מהבית מרסל בנימין בכל מקום היינו בנימין וילדי נפתלי. אמי היתה ממשפחה עשירה מאוד. מצד אבי, שכבה בינונית. במשפחה שלי היינו 5 ילדים, 3 בנים ו-2 בנות. אני השנייה, אח בוגר נפטר. אמי היתה רק בבית. בעיראק האשה לא עובדת בחוץ, כמעט ואינה יוצאת מהבית. אפילו לא לקניות פרט לקניית בגדים. את הקניות של מצרכי מזון מבצעת העוזרת, המשרתת או אבי המשפחה. קונים בדרך כלל כמויות גדולות בשקים או במיכלים, מכינים בבית מיכלים גדולים של ריבות מפרי העונה, גבינות צאן, ושומרים את זה במחסן. לא היו לנו מקררים על חשמל אבל היו מיכלי קרח. אני זוכרת שהיה בא מחלק קרח ומביא מיכל שהיינו מכניסים לתוך ארגז. בשר לא היו קונים קפוא, אלא טרי משחיטה של אותו יום. תמיד אכלנו אוכל טרי.

סבא מצד אבא חי בכפר מרחק של כשעה מבגדד. היה לו מטע של תמרים. זה היה מטע גדול מאוד. כאשר חלה הוא נאלץ למכור חלק וכאשר נפטר הוא הוריש את מה שהיה לו לבניו. היו לו שני בנים, אבי ואחיו. אנחנו חיינו מהמטע. בנוסף לזה, היה נוסע באניות שהובילו דגים מעיראק לפלשתינה. גם מזה הרוויח קצת. הכנסה צדדית.

מצד אמא, היתה משפחה מאוד עשירה וידועה בבגדד: משפחת מועלים. בעיראק, שם משפחה ידועה דבר מאוד חשוב, אומרים: בנו של... גם אם אין לו מה ללבוש. לאמי היו 4 אחים ו-2 אחיות. 7 ילדים. משפחת אמי היתה משפחה מאוד מכובדת, הדור השני, בני הדודים שלי כולם מאוד מצליחים, עשירים. הם פזורים בכל העולם, בקנדה, בניו-יורק וגם בארץ. לא היינו דתיים, אבי, אפילו עישן בשבתות, אמנם בסתר. לא היו לנו כלים נפרדים לחלב ולבשר, אבל חגגנו את החגים היהודיים ואבי הלך לבית הכנסת בחג. צמו ביום הכיפורים.

הורי לא היו משכילים במיוחד אמי למדה בבית-ספר, אבל לא סיימה. אבי כמעט לא למד. הוא חי בכפר.

אני למדתי בבית ספר אליאנס. למדו בצרפתית. למדתי רק 8 שנים ולא המשכתי. המשפחה לא היתה מסוגלת לעמוד בהוצאות לימוד של כל הילדים והעדיפו שהבנים ילמדו. לפי דעתם לבנות זה פחות חשוב. אותי כמעט וחיתנו כשהייתי בת 12, רק שהתנגדתי מאוד. ברחתי מהבית ואז ויתרו לי. בעיראק כולם התחתנו בשידוך, אף אחד לא התחתן אחרת. אבל הורי הצליחו בנישואים שלהם. הם חיו מאוד טוב. אבי היה בעל טוב ואבא טוב. הוא היה דואג לכל צרכי הבית ואם מישהו מאיתנו היה מתעורר בלילה וביקש משהו, אבא היה ניגש אלינו. אנחנו גם קראנו תמיד לאבא.

בגיל 16, כשגמרתי את הלימודים הייתי בבית. קצת למדתי תפירה. היו לי כמה חברות מבית הספר שחלקן המשיכו ללמוד.

מצבנו הכלכלי לא היה במיוחד טוב. היה לנו לקיזם יומיומי. בחגים לא היו קונים לנו בגדים חדשים כפי שהיה מקובל. הסתפקנו במה שהיה לנו ולא אמרנו מדוע לאלו יש ולנו אין. החיים בבית התנהלו מאוד טוב. אבא עזר לאמא בכל.

החתונה

בגיל 20 התחתנתי עם אדם עשיר מאוד. בעיראק היה מקובל שמי שהיה לו כסף קנה לו אשה. אני נחשבת לבחורה די נאה והתחילו להציע לו להתחתן

איתי. באו שכנות להורי להציע להם את השידוך הזה. הוא היה רווק בן 50, אבל לא גילו לנו את גילו האמיתי.

בהתחלה לא הסכמתי להתחתן בגיל צעיר, אחר-כך הורי התנגדו להצעות שונות. תמיד כל המשפחה מעורבת בעניין. לדוד זה לא נראית ההצעה או לדוד אחר.

הפעם השדכנית באה לאמא ואמרה לה שיש לה שידוך טוב מאוד, אדם עשיר, מכובד: סאלח נפתלי. את הגיל לא גילו לנו. ידענו שיש לו נכסים רבים והוא הבטיח לקנות לי את כל מה שארצה ועוד הבטיח כסף רב למשפחה. הלכתי עם אמא שלי לפגוש את האיש. כמובן הייתי חייבת להתלבש במין עביה כזאת, לכסות את הפנים בבד רשת, כי הק ככה יכולתי לראות אותו מבלי שידע. הוא היה גבר נאה, לבוש יפה. קשה היה לחשוב שהוא בן 50. הוא היה סיטונאי בדים. היה לו בית מסחר גדול מאוד, נכנסנו כאילו לראות מישהו אחר וכך ראינו גם אותו. לא יכולתי לדבר איתו.

אני הסכמתי כי חשבתי שבוזה אני גם עוזרת להורי, וסך הכל גם לי יהיו חיים לא רעים. אמא אמרה לי שכדאי שעוד אחשוב בדבר, ואני אמרתי לה שחשבתי והחלטתי. כך הוחלט על אירוסין. התחילו להכין מסיבה גדולה. אמא הזמינה את כל הדודים, אבל הם התנגדו מאוד. מה זה למכור את הבת לאדם כל כך זקן... הדודים שלי באו אלי באותו הלילה שנקבע לאירוסין ולקחו אותי אליהם הביתה. כך התבטלו האירוסין. אבל השדכניות המשיכו להציע הצעות, לבסוף הורי הסכימו לחתן אותי עם גבר אחר, גם כן עשיר, אבל הפיצו שמועות שאני כבר מאורסת לסלח נפתלי, וזה גרם להרבה אי נעימויות למשפחה. זה נמשך כשנתיים. סלח אמר שהוא יתחתן איתי או בכלל לא. השדכניות היו מעוניינות להרוויח כסף טוב. עשו הכל עד אשר לא היתה לי ברירה ואמרתי לאמי שנעשה את האירוסין במסגרת מצומצמת עם עדים והשכנים, וכך עשינו. הדודים כעסו מאוד על אמא, אבל היא אמרה להם שזאת היתה החלטה שלי. אחר כך היתה חתונה מפוארת שבבגדד דיברו עליה זמן רב. מיד לאחר החתונה חליתי במחלה מאוד נדירה שהדם לא נקרח. קיבלתי עירוי דם, אבל אז לא דאגו להתאמת סוגי הדם, והמחלה שלי הסתבכה מאוד. הייתי בסכנת חיים. מכל הארץ הגיעו טלפונים. היה לי חדר מיוחד בבית החולים. חדר מיוחד לקבלת אורחים. בעיראק, כשיש כסף אין בעיות, אתה משיג הכל. כשהבראתי גדולי הרופאים והפרופסורים לא יכלו להאמין שניצלתי. כנראה שאז רק הופיע הפניצילין בעיראק ואני קבלתי בין הראשונים. חזרתי הביתה וכעבור זמן מה נכנסתי להיריון וילדתי את יהודה. כעבור שנה ועשרה חודשים נולד גיורא וכעבור שנתיים וחצי נולד רוני. לבעלי לא היה שום כבוד לאשה, שום יחס לילדים. היה לי בית גדול של 8 חדרים, 16 עצי דקל על יד הבית, חצר ענקית, היתה מבשלת, 2 משרתים, מטפלת לילדים וגנן.

במשך היום שחקתי קלפים. היה לנו חוג של נשים שכל בוקר נפגשנו למשחק. בערבים היו לנו מפגשים של קבלת אורחים, כל פעם בבית אחר. הלכנו עם הבעלים. בלי הבעלים לא יכולנו להופיע לפגישות האלו. זה נמשך לפעמים עד שתיים או שלוש בלילה.

בין הערבים והיהודים היו יחסים טובים מאוד בימים רגילים, אבל היו גם התנפלויות על יהודים במאורעות מסוימים. הבית שגרתי בו לאחר נישואי היה ברחוב שלא גר שם אף יהודי. בין השרים ועוזרי שרים היו יהודים ולא יהודים והיו יחסים טובים מאוד. היתה הפיכה של רשיד עלי. אז התנפלו על היהודים. במיוחד היו תוקפים בתים שהיו שם בנות. כשהייתי בת 17 ועדיין גרתי אצל הורי, גרנו בין מוסלמים ונוצרים, אבל באירוע מסוים ידענו שעומדים להתנפל על בתי היהודים והיה פחד להחזיק בת בבית. יצאתי לדודי שגר מחוץ לעיר והייתי שם חודש. היו מתנפלים על הבתים, לוקחים כל רכוש, רהיטים וכו'. פעם, סיפרו,

ששדדו מכשירי רדיו מבתי היהודים, ואחר כך התאוננו שאצל היהודים זה מנגן ואצלם לא. הם לא ידעו שצריך לחבר לחשמל. התקופה של ראשיד עלי היתה תקופה קשה מאוד ליהודים. (הפיכת ראשיד עלי היתה נגד ההשפעה האנגלית ובעידוד הגרמנים), אבל ביחסים היום-יומיים לא היו שום בעיות. היו באים אלינו הביתה, משוחחים, שותים, אם כי הפחד היה קיים תמיד. אשה יהודייה לא יצאה מפתח ביתה כאשר החשיך. לא נסעה באוטובוס לבד ולא תלך ברחובות שבו גרו ערבים. עד שהתחתנתי הלכתי תמיד מכוסה בעביה שלא יכירו מי אני. היה לי כשהתחתנתי היה לי אוטו ויכולתי לנסוע לכל מקום. הבית שלנו לא היה דתי כי גם האבא של הבנים שלי לא היה דתי. בחגים היינו בבית הורי. החיים שלי נהיו מאוד קשים. שרר מתח רב. בעלי חשד בי, טפל עלי כל מיני דברים כאילו אני בוגדת בו, שאני רוצה רק את כספו וכו'. היו לי 5 שנים מאוד קשות, אפילו הורי לא ידעו על כך. לא היתה לי כל ברירה, לא היה לי לאן ללכת. עד אשר התחילה העלייה הבלתי לגאלית לישראל.

עזבת את הבית

לא ידעתי דבר על ארגונים כאלו. שמעתי על הרבה צעירים שעברו דרך פרס לישראל, ואז אמרתי בליבי שעלי לקום ולעזוב את הבית. ידעתי שישנם סוכנים כאלו שדרכם אוכל לעלות ארצה. רציתי לקחת את הבנים, שהיו אז די קטנים, ולעלות. הפעם הראשונה שניסיתי לעשות את זה היתה ב-1949. אז נתפסנו. הלכתי לגור להורי וטיפלתי בהשגת גט. המזל שלי היה שהיו לי קרובי משפחה שעסקו במתן גט. הזמנתי אותם אלי הביתה. גם אב הילדים שלי וגם אחי היו בפגישה הזאת. סיפרתי להם את כל מה שעובר עלי. לבעלי לא היה איכפת. אמרתי שאינני מבקשת ממנו דבר. אינני רוצה כסף, רק את הגט ואת חתימתו שהוא מותר על הבנים. תוך מספר שבועות קבלתי את הגט. יצאתי החוצה מכוסה בעביה שאף אחד לא יראה את הדמעות. סיפרתי לבעלי לשעבר שאני מתכוונת לעלות ארצה והוא אמר לי איפה שתהיי אני אבא של הילדים. גרתי אצל הורי והילדים היו רשומים על שם הורי. הם עלו ארצה עם הבנים שלי לפני. אחי הצעיר היה בן 16. יהודה היה בן 7, גיורא היה בן 5, רוני קרוב ל-3. הכל הלך חלק. בעיראק, אם אתה משלם, הכל מסתדר. הם עלו שלושה שבועות לפני. זה היה בשנת 1951. התחילה עלייה ארצה. נשארתי רווקה, ללא ילדים. עליתי ארצה בשם מרסל ימין. אחר כך גם עלו האחים שלי. אחותי עלתה ב-52.

העלייה ארצה

באתי לשער העלייה ונדהמתי לראות את האוהלים. בעיראק, רק העניים שהיו המשרתים, גרו כך. לשכבה הבינונית, לכל אחד היה בית יפה, משרתים. חיו על רמה כלשהיא, פה חיינו באוהלים. בינתיים התחילו לארגן ילדים ונוער לקיבוצים. היה כבר גרעין עיראקי בגן-שמואל, בעין החורש ובחצור. באו מהגרעין לשכנע אותי שאכנס לקיבוץ, שלילדים יהיה שם טוב. לא ידעתי מה זה קיבוץ, אבל הייתי מוכנה לנסות. באתי לעין החורש, הייתי שם חודשיים. אני, בחיים שלי לא שטפתי כלים.....ובקיבוץ כמובן סידרו אותי במטבח ובשטיפת כלים. הילדים חיו בינתיים עם הורי בשער העלייה באוהל. הסתובבתי בבתי ילדים לראות איך חיים הילדים. הבנתי שבכל מקום שאהיה אצטרך לעבוד קשה על מנת לגדל את ילדי. מדוע לא לתת להם חינוך טוב כמו בקיבוץ? לא היה לי שום רקע תנועתי. בעין החורש אף אחד גם לא התאמץ להסביר לי מה זה קיבוץ. הייתי כותבת מכתבים לאחי בעיראק, דרך לונדון. סיפרתי לו שאני עובדת במלון (לא יכולתי לכתוב שזה בקיבוץ, כי אז היו מבינים שאני בארץ). כתבתי: אני שוטפת כלים בדמעות. אני עושה את זה, כי בית המלון מוכן לקלוט

את הילדים שלי ויהיו להם חיים טובים. אחי נשאר בעיראק עוד תקופת מה על מנת להרוויח כסף ולעזור לי להסתדר בארץ.

לחצור

לא יכולתי לומר שאני בישראל כי אבי הילדים שלי נשאר בעיראק וזה יכול היה לסבך אותנו. בינתיים כל הגרעינים העיראקיים התאחדו ועברו לחצור. אני עברתי איתם. אלישבע טיפלה אז בגרעין והיא הסבירה לי את כל הקשיים הצפויים לי ולילדים. היא רצתה להזהיר אותי כי ידעה מאיזה רקע שונה באתי. באתי לחצור ב-1951, החיים היו די חלוציים. נשארתי בכל זאת בקיבוץ. עבדתי במטבח יחד עם רוחמה ובעזרתה למדתי קצת עברית. קבלתי גם שיעורים אצל אלישבע. בינתיים כל הגרעין העירקי התפזר, חלק התגייסו לצבא ולא חזרו. מכל הגרעין רק אני נשארתי. אני לא מצטערת. אני גאה בחינוך שקיבלו הבנים. אמנם לא נשארנו בקיבוץ אבל מה שקיבלו מורגש.

הילדים התקבלו טוב מאוד בקבוצות שלהם, היו מקובלים ולמדו טוב. אני שלא היתה לי השכלה, למדתי בכוחות עצמי. כך רכשתי את השפה העברית. כך אני לומדת אנגלית. מישהו אמר לי שיש לי חוכמת חיים יותר מאשר השכלה פורמאלית. אני חושבת שאני קולטת מהר ויש לי זיכרון טוב. אני יכולה לרשום הרצאה אחרי שאני שומעת אותה. אני לא רושמת בזמן השמיעה. כך עשיתי בקורס של מרכזי ועדות שיקום. בחצור נקלטתי מצוין, במיוחד על ידי החברות האמריקאיות. היו באות לחדר שלי, היינו נוסעות יחד העירה. אינני יודעת איך היה לי הכוח לעבוד בכל מיני עבודות שלא הייתי רגילה להן. הרבה עבדתי בשטיפת כלים. זה היה בחדר האוכל למעלה, אחר כך עברתי לבשל ארוחות צהרים. בישלתי דברים שאף פעם לא טעמתי. לא ידעתי מה זה פירה מתפוחי אדמה, גזר מבושל, דג מלוח. עד היום אני יודעת להכין דג מלוח מבלי לטעום.....

ראיינה: שרה אשל

החצור היילאנה

החצור היילאנה היא קבוצה של ילדים וילדות שהגיעו לישראל בשנות ה-50. הם נקראו ילדי החצור. הם הגיעו לישראל מירדן, סוריה, לבנון, סעודיה ועוד מדינות אזוריות. הם הגיעו לישראל בגילאים שונים, החל מילדים קטנים一直到大孩子. הם נקראו ילדי החצור כי הם הגיעו לישראל מחצור, קיבוץ חצור. הם הגיעו לישראל בגילאים שונים, החל מילדים קטנים一直到大孩子. הם נקראו ילדי החצור כי הם הגיעו לישראל מחצור, קיבוץ חצור. הם הגיעו לישראל בגילאים שונים, החל מילדים קטנים一直到大孩子. הם נקראו ילדי החצור כי הם הגיעו לישראל מחצור, קיבוץ חצור.

בת-עמי פל

נולדה 1927, בואנוס-איירס

בית אבי

היה לנו בית מאוד מיוחד. בילדותי עברנו הרבה ממקום למקום. היינו עניים ולאבי, שהיה חייט לפי מידה, היה קשה להתפרנס מזה. הורי הגיעו מפולניה מעיירה בה הוא וכל אחיו היו באותו מקצוע. גם אמי היתה תופרת. היה לנו בית עם קשיים כלכליים. עברנו ממקום למקום לפי העבודה של אבא עד שהייתי בת 10. היינו 5 ילדים ועוד אחד שמת. שרה היתה הגדולה. גדולה ממני ב-5 שנים. היו תקופות שאפילו לא היה מה לאכול ולא היה נעים לבקש מהשכנים. אני זוכרת שילד ששיחקתי איתו התגרה בי שאמא שלו נתנה לנו כסף. זוכרת את אמא מתווכחת עם המוכר. אך בבית תמיד היה אוכל חם ותמיד מפה על השולחן. אנחנו הרגשנו את עצמנו קצת מעל השכנים שרבים מהם היו יהודים. אבי היה מאוד אינטליגנטי. גם החברים שלנו הרגישו שזה בית מאוד מיוחד. ברגע שהיה אפשר קנו רדיו ושמעו הרבה מוזיקה קלאסית. נוסף לזה, אבא היה קומוניסט. אני זוכרת את הבית שלי כמקום של ספר, שמדברים על כל הדברים. הם הגיעו לארגנטינה ב-1922.

אמי ממשפחה שהיה לה ייחוס. אבי היה בן של אלמנה והם הכירו כשאמא באה אליהם ללמוד לתפור. היא נמשכה אל אבי שכבר היה קומוניסט ועל זה קבלה מכות מאמה, אבל הם התחתנו בכל זאת ושרה עוד נולדה בפולניה. כשנודע לאבי שהמשטרה מתכוונת לתפוס אותו הם הגירו לארגנטינה שם כבר היה אחד האחים של אבא. הם הגיעו לבואנוס איירס ושם קיבל אותם הדוד. גרו בהתחלה בבתים שבנו לפליטים, דירות שלכמה משפחות היה מטבח אחד, והיו חצרות שבהן התפתח ריקוד הטנגו.

כשהמצב נעשה יותר טוב אני זוכרת שהלכנו הרבה לתיאטראות רחוב שהיו מציגים בירידים. ראינו, בלי כסף, אופרות וקונצרטים שנערכו בפארקים. עד היום כשאנחנו נפגשים עם האחים מחו"ל אנו יושבים ושרים את כל המילים והמנגינות של "סרסואלה" - שהיתה אופרטה ספרדית.

כשעברנו לבית יותר גדול עם 4 חדרים אמי השכירה 2 חדרים ובסלון עבדו וכך הסתדרנו. כשהמצב הכלכלי השתפר היינו הראשונים שסדרנו גז ורכשנו רדיו. היום אני המון מזכרת בבית הורי. שנים חייתי עם געגועים לבית הזה שלנו. אבא היה קומוניסט וחיפש והיה נפגש עם חברים שם. ואז יום אחד לקחו אותו למשטרה. אחרי חקירות שחררו אותו. אני כבר יכולתי ללמוד תיכון. שם היו

בחורות פירוניסטיות אנטישמיות. היהודים היו מזוהים עם הקומוניזם והתחילו דיבורים על הציוניסטים שאוספים כסף ואנחנו שלא היינו ציונים וגם לא יהודים. ביום כיפור היינו הולכים ואוכלים בהנאה ובטח לא היינו ציונים.

מקומוניסטים ל"צ"

בזמן שלטונו של פירון הסטודנטים תפסו את האוניברסיטה ורבים נאסרו, ביניהם אחי שיעה, ושוב הלכתי עם אמא לשחרר אותה. אמי היה "פסיונאריה" אמיתית. היא היתה מהבונד ותמכה בפעילות הפוליטית של אחי. בתיכון השתתפתי בהכנת ציוד רפואי לבנות-הברית, וגם שם היו בחורים ציוניסטים כאלה יפים וכאלה אינטליגנטים. שייכו אותנו אוטומטית לקבוצה היהודית למרות שהתנגדנו ואמרנו שאנחנו קומוניסטים. אחרי תיכון הלכתי לאוניברסיטה וסיימתי רוקחות. בתקופה זו אני יותר פוגשת אנשים ציונים שאבא שלי היה כל כך נגדם. תמיד אמר שישראל – לא תגיעו לשום דבר. ראה את הציונים כריאקציונרים. אחרי פירון היה מצב חירום. אסור היה להתקבץ אנשים ברחוב. ובמשפחה שלנו ישבנו כל ערב וקראנו בקול רם בספרים הטובים ביותר, גם אמא ואבא השתתפו...אלה היו לילות בלתי נשכחים. אחרי האוניברסיטה הלכתי לעבוד והמשכתי ללמוד לימודים כלליים: צרפתית ותרבות. היינו מתנדבים לעזרה לאסירים פוליטיים והפקנו מסיבות עד שנודע לי שבחברה הזאת יש הרבה שחיתות. ואז, במקרה, אבי ואמי יצאו לחופש. אני ואחותי הקטנה, ועוד חברה, הצטרפנו אליהם למקום הנופש ושם פגשנו 3 בחורים התחלנו לבלות אתם והסתבר שהם חברי **הש"צ** ששהו שם בסמינר של חטיבה צעירה של מפ"ם והשתעממו ויצאו לבלות. דחה אותי שהם ציוניסטים אבל רציתי לבלות. דברנו גם קצת על פוליטיקה ונפתחו לי העיניים. הבנתי שגם הם שמאלנים וסיפרו שגם גרומיקו תמך בישראל וצ'כיה שלחה נשק. כשחזרנו לבואנוס-איירס הצטרפנו לפעילות של ה A.S.U ארגון ציוני אוניברסיטאי. שם קבלו אותנו בשמחה כי רצו לדעת מה קורה בארגונים הקומוניסטים. אני וחברתי הצטרפנו ל- A.S.U פגשנו חברה אינטליגנטים שאפשר לדבר על הספר האחרון. שאלתי את עצמי איפה הייתי כל השנים. אבל איך מספרים בבית? לאט לאט באתי אל אבא עם כל מיני שאלות. איך זה יכול להיות שהיתה הכרזת העצמאות ואנחנו לא שמענו על זה? הוא אז טען ששום דבר לא יצא מזה.

ה A.S.U – החבורה הזאת היתה הזהב של הנוער בארגנטינה. ישבו ושרו שירים ארגנטינאים ... 3 שנים הייתי איתם ואז עליתי ארצה. אחותי רחל כבר היתה בארץ וכתבה לי מכתבים. ביניהם סיפרה לי על חלוצים שהגיעו מצרפת לחצור: תמר, אילך וחנן – אולי אחד מהם בשבילך – כתבה. כשהיא חזרה החלטתי שאעלה. הייתי בת 27 ורווקה. הקבוצות האלה לא היה להן יעד של עליה. רק חלק עלו. התחלנו קבוצה גדולה. היה קשה מאוד להחליט אבל היו שם זוג שליחים מגזית שמאוד השפיעו עלי.

אבי כבר היה חולה אבל אחי שכנע אותי שיחזיק מעמד. עד היום יש לי רגשי אשמה שהוא נפטר כמה חודשים אחרי זה. אבל הוא היה מאוד גאה בי ואמר שאם יבריא יעלה גם הוא. לפני העליה הייתי בהכשרה בתנאים שממש לא התאימו לי – לעבוד במטבח, ללכת לעיר למכור מוצרי חלב ברחוב.

העלייה ארצה

בדרך עשינו טיול באירופה והגענו לגזית. היינו 3 בנות+ חבר. ההכשרה הכינה אותנו טוב לתנאים שם כיה כל בקיבוץ היה נראה יותר טוב. התקבלנו נהדר בקיבוץ. למדנו עברית חודש שלם בירושלים. הקיץ היה קשה. עבדתי בשדה בכל מיני עבודות המוניות. אחר כך בכרם. קמנו ב- 5 עבדנו 9 שעות. סבלתי רק מהנעליים הגדולות. מבת כזאת מפונקת התרגלתי, אולי בגלל שכולם היו ארגנטינאים מאותה תרבות. התחלתי לסבול מבדידות. הבנות התחתנו הבחור התגייס לצבא וכנראה כתבתי הביתה מכתבים איומים. עבדתי עם ילדים, בבישול, באמבטיות טבריה, ואז יצאתי לנופש רווקים בנתניה. שם פגשתי את חנן. אני וחברתי מצאנו את עצמנו באותו שולחן עם חנן ודובקא. התחלנו לדבר ועברנו לחדר לשתות קפה וגם חנן הצטרף. הידיעה שלי בצרפתית עזרה. הלכנו לסרט ולים וכבר לא ראיתי אף אחד אחר. התחתנו ואחרי חצי שנה בגזית הגענו לחצור כי שרה וגיאורא כבר היו פה.

אוגוסט 06
ראינה: נורית

קלאוס טוביאס

נולד ב- 1922 בבטסדורף. גרמניה.

בית אבי

סבי נפטר יומיים אחרי הברית שלי. הכרתי את סבתי שגרה איתנו. לאבי היו 10 אחים. הסבים מצד האמא גרו רחוק ונסענו לבקר שם.

סאלי, אבי - עסק במסחר בבהמות.

אמי, אנה, היתה ממשפחה יותר מודרנית. סבתא למדה שירה אופראית ושרה הרבה בכנסיות, בתי כנסת, מקהלות.

גרנו **בבטסדורף**, סביבה כפרית, והרבה מכרות ברזל. גרנו עם הורי אבי בבית גדול. היתה לנו רפת בעלת שתי קומות כשאחת משמשת לחציר.

בית נוסף באותה חצר היה לדודי שהיה שותף של אבא. בכפר סמוך סבא בנה שכונה שלמה על אדמות שקנה בשביל מרעה ואחר כך הפך לשכונה.

היינו במצב כלכלי טוב. בכפר לא היו כמעט יהודים. כ- 11 משפחות. פתחו את בית הכנסת רק בחגים. בשבתות נסענו לכפר יותר מרוחק שבו היה בית כנסת.

אבי, בזהותו היה גרמני מדת משה. השתתף במלחמת העולם הראשונה.

בשנות ה- 20 בא איזה בישוף לבקר והאבא שלי כתב לו ברכה. הוא היה גרמני ויהודי גאה. עד 35 לא הרגשנו שום בעיה. יום אחד ב- 29 בא היטלר לאספה

בקרבט בטסדורף. חבר שלי הציע שניסע לראות. לקחנו אופניים והתחלנו

לרכב. כולם הלכו. בדרך מישהו שהכיר אותנו עצר אותנו ואמר לי - מה אתה

עושה פה, תחזור הביתה מהר, זה לא בשבילך! חזרנו כמובן. לא זוכר אם

סיפרתי להורים. יותר מאוחר חבר טוב של אבא, מורה בגימנסיה בעל 5 תארי

דוקטור, היה סוציאל-דמוקרט ופיטרו אותנו מהעבודה והוא סבל מרעב ואותנו

שלחו לקבל אצלו שיעורי עזרה בכדי שיהיה לו ממה להתפרנס. אבי התכחש

לבעיה קודם למרות שגם הוא היה סוציאל דמוקרט ונציג במועצה המקומית.

האנטישמיות

למדתי בגימנסיה שהיתה בין שתי עיירות סמוכות, ושם התחלתי להרגיש את האנטישמיות.

יום אחד בשיעור ציור שואל המורה "איפה הבחור היהודי שמתחיל עם גיוות?"

הייתי היהודי היחידי בכיתה. אני הייתי נוסע עם אופניים ושתי ילדות הלכו בדרך

אולי הארתי בפנס עליהן.

התחילו לעשות לי בעיות. הוא התגרה בי אולי כי היה צריך לחפות על עכו

הקומוניסטי. וכך התחילו בעיות עם הילדים האחרים בעיקר מכפרי הסביבה,

שלמדו בגימנסיה, הם ניסו להרביץ לי ולהציק לי. ואחד המורים הציע לאבי להוציא אותי משם. יום אחד נסעתי קצת קודם ותפסו אותי. הם שפכו עלי זפת חותחת והיתה לי כווייה עד העצם. למזלי, עבר שם מכר של אבא ולקחו אותי לבית חולים.

אז שלחו אותי לפרנקפורט לבי"ס. גרתי שם אצל משפחה יהודית עם שני ילדים בערך בגילי. הייתי ילד כפר, עם מכנסים קצרים (ככה הלכו בכפר) והם עשו לי את המוות, בני המשפחה שאצלם התגוררתי. הפסקתי לדבר, התחלתי לגמגם מרוב מצוקה.

חזרתי הביתה וכמה זמן לא למדתי. אחר כך לקחו את אבי עם אחרים לדכאו למחנה ריכוז.

כעבור שבוע הם חזרו והוכנסו לבית סוהר. אבא אף פעם לא דיבר על זה. זה היה טאבו. אני חושב היום, שבן של השכנים שהיה משומרי היטלר טיפל בהעברתם לבית סוהר למשפט ולכן לא יכול היה לדבר על זה – בהתחלה בכדי לא להסגיר את השכן ואחר כך – אני לא מבין למה.

אבי היה 6 חודשים בבית סוהר. האשימו אותו בקניה במחירים מופרזים. זה היה בהתחלת 37. כשלקחו אותו העבירו אותי אל דודי שגר בהולנד. שם הייתי שנה וחצי בכפר. עבדתי ולמדתי כהכשרה. הייתי בן 14, בעיקר עבדתי בחקלאות. אחר כך, ההורים החליטו להגר לארגנטינה ובדרך באו להולנד ולקחו אותי משם.

לארגנטינה

היו שם כבר 4 דודים. אחרי המשפט של אבי חפשו לאן לצאת. איפה שאפשר לקבל ויזה הכי מהר.

בגרמניה נשארה סבתא אחת שכבר היתה חולה. שני דודים נשארו בהולנד וכל משפחותיהם כ- 40 איש נלקחו למחנות והושמדו שם.

הגענו לארגנטינה לעיר **רוסריו** – השניה בגודלה בארגנטינה. ההורים פתחו פנסיון. אני עבדתי במשרד וקצת בנמל. תפקידי היה לקחת דוגמאות של גרעינים למשרד. לפעמים כשחסרו אנשים גם העמסתי ושם נשבר לי הגב. כשהתחילה מלחמת העולם, הנמל נסגר והעסקים ברוסריו נסגרו ועברנו ל**בואנוס-איירס** שם כבר לא היה להורים עסק ואני ואחותי פרנסנו את המשפחה.

בערבים למדתי ארכיטקטורה אבל הפסקתי.

1942

בהתחלה עבדתי כסוכן במפעל תאורה. אחר כך ב - 1950 פתחתי עם אחד המתכננים של המפעל מפעל משלנו. התחלנו עוד במקביל לעבודה שלנו וכמובן פטרו אותנו.

במפעל יצרנו מנורות לצריכה פרטית ולתעשייה וזה הלך טוב. ההצלחה עלתה לשותף שלי לראש והוא התחיל להשתולל בהוצאות - בחורות, הימורים ואחר כך גם רימה אותי אז מכרתי את החלק שלי לאח שלו.

מרגוט

בשנים אלה הכרתי את מרגוט. היתה לנו חבורה של צעירים יהודיים מגרמניה שהיינו מבליים ביחד בקונצרטים וריקודים. גיסי הביא לשם בחורה שהצטרפה והיא הביאה גם את מרגוט לקבוצה. היא היתה הרבה יותר צעירה מאיתנו. לפני זה היתה לי חברה שהיתה מהמעמד הגבוה בארגנטינה היא היתה ציירת, לא יהודייה, אחריה היתה חברה שכמעט התחתנו אבל אני ברחתי, היה נראה לי שיש להם עסקים לא לגמרי כשרים. עזבתי ומכרתי את הבית שקנינו. אל מרגוט בהתחלה התייחסתי כילדה קטנה. אחרי שהיא נסעה לכמה חודשים לארה"ב ואני נפרדתי, נוצר הקשר בינינו. הרבה שנים לא התחתנתי כי הייתי צריך לפרנס את ההורים.

ההחלטה לעלות

כשהתפרק המפעל בהתחלה חשבנו לעבור למקסיקו לי ולמרגוט היו שם קרובים. התגובות שם לא היו כל כך ממליצות. אז התחלנו לחשוב על ישראל. לא היה לנו שום קשר עם התנועה. עשינו לנו חבורה תרבותית - יהודית שקראנו לה קדימה. רצינו להוציא עיתון. לא היה ממש קשר עם מוסדות ישראליים. הלכתי לסוכנות - שם שלחו אותי למישהי שראיינה אותי ושלחה אותי לפגישה עם שליח משמרת הוא כיוון אותי לקיבוצים שיש בהם מפעלי מתכת. אחר כך נקראתי לפגישה עם שליח הסוכנות בבואנוס-איירס שהמליץ לי על קיבוצי השוה"צ בגלל הדעות הפוליטיות שלי והם שלחו אותי לגיורא בן-יהודה לחצור. הגענו לחצור ישר למלחמת ששת הימים. נכנסנו ישר לעינינים.

מאי 06

ראיינה: נורית

חנה (ז"ק) אושרוב-קונפינו

נולדתי בקובנה, ליטא ב-1925.

בית הורי

מכל ילדותי שלפני העליה ארצה אינני זוכרת שום דבר. הזכרונות הכי מוקדמים הם מהנסיעה ארצה, הדרך ובעיקר האניה.

אבי בא מבית דתי. סבא היה רב ואבא למד בישיבה וכאשר "נדבק" ביתוש הציוני, הלך לסבא ובקש את ברכתו לעזוב את הישיבה וללכת בדרכו החדשה – לעלות לפלשתינה. סבא שהיה איש חכם ונאור, אמר – העיקר שתעשה מה שאתה מאמין בכל ליבך..ואבא יצא לדרך חדשה – חצי חילונית.

כשהכיר את אמא הם התחתנו ועברו לגור בקובנה, בירת ליטא.

בבית דברו רק עברית. האוירה היתה של מסורת, ציונות והשכלה. חגגנו את כל החגים כהלכתם, בראש השנה ויום כיפור ההורים הלכו לבית הכנסת -- כך היה בחו"ל ואחר כך בארץ.

השבת היתה חופשית אבל טקס קבלת השבת כהלכתו, עם הדלקת נרות וברכות.

שפת אמי היא עברית. אני הבנתי קצת רוסית כי בגיל 3 חליתי ולקחו לי ננקה רוסיה. ואיתה דברתי רוסית.

אני יודעת שהלכתי לבית ספר עברי אחותי ואני.

באהבה רבה אני זוכרת את הבקרים של שבת, במיטה של ההורים, קוראת עם אבא בתנ"ך.

אבא היה אדם שקט, מכונס בעצמו, בספרים, בעבודה. החינוך וגידולנו היה בידי אמא. שניהם היו זוג אוהב ויפה. אבא נפטר צעיר בגיל 58. אמא היתה אשה נמרצת וניהלה את הבית ביד רמה. כל חייה עבדה בהתנדבות בעזרה סוציאלית למען ילדים ומשפחות נזקקות. אחרי שאבא

נפטר יצאה לעבוד והיתה סוכנת ביטוח מצליחה ביותר עד גיל 85.

היא נפטרה בביתה בגיל 93, בראש צלול כשכולנו לידה.

העליה ארצה

אבי היה ציוני. הוא השתתף בכמה קונגרסים, נסע כמה פעמים לארץ ישראל לבקר ו ב-33

החליט סופית שעולים. היטלר כבר צעד בברלין אבל בליטא היהודים חיינו כמו מלכים.

עלינו ב-34 עם סרטיפיקטים. המנדט הבריטי היה אז בארץ ועלית היהודים הוגבלה

לסרטיפיקטים היה צריך לשלם 1000 ל"ש לנפש.

נסענו ברכבת לברלין שם התעכבנו אצל חברה של אמא. זכרון ממש ברור שיש לי שאנחנו

עומדים שם על המרפסת של החברה. ואים מצעד של היטלר. הצעדים מהדהדים בראשי עד

היום.

עלינו על אניה בטריאסט היה נורא נחמד. אני זוכרת חבר של ההורים מקלף תפוח כמו סלסלה.

אני זוכרת ים סוער. אנחנו, הילדים, התרוצצנו על הסיפון.

תל-אביב

הגענו לנמל יפו. שם האוניות עוגנות רחוק מהרציף והגיעו בסירות אנשים מוזרים ביותר לבושים

משונה וצועקים ורועשים – אף פעם לא ראינו דבר כזה! אבא אמר: "אלה ערבים".

מהאוניה לסירות ממש זרקו אותנו. הארנק של אמא נפתח והכל נפל לי. אבא הזחיר אותנו זוהי ארץ יבשה וחמה. הוא לא הסכים לאמא לקחת שום רהיט מהבית שום דבר ממתנות החתונה שלהם. היה איזה כלי סוכר שהיא הביאה. מהבית והחיים בגולה הבאנו רק תמונות עם הסבתא והדודים. משפחה מאוד גדולה שנשארה שם והליטאים רצחו אותם. הרבה תמונות מהקייטנות שיצאנו כל קיץ. גרנו בתל-אביב. בהתחלה בחשמונאים וחיכינו לסיום בניית הבית במזא"ה. לאבא כבר חיכתה כאן עבודה בבנק. היינו במצב טוב. אחותי ואני הלכנו לגמנסיה, שהיתה יקרה באותם ימים, למדנו בבלפור. (אחיו של צביקה בר-אמוץ, אהרון, למד באותו בית ספר). לנו לא היו קשויי קליטה כי ידענו את השפה והיתה לנו הכנה טובה מאוד. אפילו אמא שבליטא היתה לה שיקסע שעבדה בבית וכאן היתה צריכה לעשות הכל – לא שמעתי ממנה מילה של תלונה כי אבא הכין אותה. ההורים היו אנשי ספר ותרבות ומגיל צעיר לקחו אותנו לקונצרטים, תיאטרון וכל אירועי התרבות של אז בת"א. בית הספר הראשון שלמדתי היה סניף של ב"ס אחד העם לבנות. המורה שלי היה יהודה בורלא והוא התמוגג מהעברית שלי... לאחר שנים הסתבר לי שבכתה שלי היו 3 ילדים ממוצא תימני אבל אז לא ידעתי. כולם דיברו עברית ולא הבדלנו בין עולים ולא עולים. רק בתיכון הגיעו עולים מפולין וגרמניה ואמרו לנו שצריך לקלוט אותם ולאמץ אותם. בעממי לא הבדלנו מי נולד פה ולא. המנהלת היתה יהודית חררית. אישיות ידועה. היא היתה הולכת בהפסקות עם סרגל. בעממי למדנו בשול ואכלנו שם צהרים. היו כאלה שבאמת היו זקוקים לארוחה. אנחנו לא והארוחה הזאת יצרה שוויון כך שלא היינו ערים להבדלים אז. טשרניחובסקי היה רופא בית הספר והיה גם שכן שלנו במזא"ה. די פחדנו ללכת אליו כי הוא היה שולח ידיים. כמובן לא סיפרתי אף פעם כי אמא בודאי לא היתה מוכנה לקבל את זה. דיברנו על זה רק כעבור שנים כשהתחילו לדבר על זה בארץ. הלכתי לצופי דיזנגוף שהיו ממוקמים מתחת לעץ השקמה איפה שהיום היכל התרבות. אני גדלתי בת"א. יש כמה מקומות בת"א שזוכרים אותי. בחורשת הירקון, בבית של ירושלים סגל בת"א, (המתרגם סרטים המיתולוגי) שם השביעו אותנו "שורה". זאת הייתה התחלה של ההגנה.

הגנה

כולם היו בהגנה בסביבה שלי. זה אמר מכנסי חאקי קצרים. ריצה על גבעות בית הקברות המוסלמי, קפא"פ. ריקודי עם בלילות. לא לקחו אותנו לשום פעולה. את הצופים אהבתי יותר. ההגנה לא עשתה עלי רשם. היתה רק הסודיות. יותר מאוחר היתה ההתפצלות. היו שהלכו להגנה ואלה שהלכו לצבא הבריטי. אני הלכתי לחיל הנשים הבריטי ה-ATS. הייתי ילדה, גערה מרדנית והורי סבלו מכך לא מעט. לא אהבו שהסתובבתי במכנסי חקי, את ההתרוצצות בפעולות בלילות. אף פעם לא צמתי ביום הכיפורים רק בצבא הבריטי להדגיש את היותי יהודיה.

בצבא הבריטי ה-ATS

ב- 41 בשביעית גייסו כבר בחורים לצבא הבריטי. אני כתבתי מכתב לנציב העליון שאני לא מבינה מדוע אנחנו, הנשים פה בארץ, לא מגויסות.

לא לקח הרבה זמן והממשל האנגלי קיבל מתנדבות גם נשים לחיל הנשים הבריטי. אספו אותנו בסרפנד לאימונים. עשינו בעיקר תרגילי סדר... לא למדנו נשק בשלב זה, אני הלכתי לקורס נהגות. הייתי נהגת משאית ואחרי קורס נהגות מיוחד לאמבולנס, הייתי גם נהגת אמבולנס. הייתי בת 17 וכדי להתגייס הייתי צריכה לזייף את הגיל שלי. לא היו אז תעודות זהות, הלכתי אמרתי שאני בת כך וכך (מעל 18), גדולה תמיד הייתי, ולאמא אמרתי שאני נוסעת לדודה שלי בפתח-תקוה לשבוע. גייסו אותי ישר לסרפנד. חנה ליון היתה הקצינה הראשית ולה נאלצתי להגיד שבבית לא אמרתי וכמובן, כעבור שבוע לא חזרתי הביתה. אז היא הבינה ובאה איתי להורים להגיד להם שזה בסדר שאין להם מה לדאוג. בזמנים האלה התייחסו מאוד לא יפה לבנות שהתגייסו. "אונטר אופיצר" קראו לנו והשמות שלנו פורסמו ברבים.

יותר מאוחר היחס השתנה. תמיד כששואלים אותי על האנגלים, על היחס לאנגלים. האנגלים פה אפשרו לנו לעשות הכל. הם היו מאוד ג'נטלמנים. הם לא היו כובשים זה היה מנדט שלהם. ההתנגשות הגדולה עם הבריטים היתה אחרי מלחמת העולם השנייה כשהם חסמו את העלייה.

עכשיו המטרה היתה לצאת לאירופה להילחם בנאצים וזה סגר את המאבק נגד הבריטים. להיות יד אחת אתם נגד הגרמנים. לי בער בעצמות כשהבנתי מה קורה וכמובן גם רוח ההרפתקנות. וכך הגעתי ברכבת למצרים. זה היה מיד אחרי הקרב על אל-עלמין. הייתי בקורס הקצינות הראשון. היתה לנו סרג'נט מייג'ור סקוטית נחמדה מאוד. אבל אני מהר מאוד אבדתי את דרגות הקצונה שלי. היה מנהג שכל שבת יש במחנה הצבאי מסיבה קראו לזה "דאנס" – ערב ריקודים.

בסוף הערב היו כולם שרים "GOD SAVE THE KING" ואני, בתור קצינה, לוקחת את כל הבנות תחת פקודי ל"דאנס". בסוף שרים כולם ואנחנו אתם "גוד סייב דה קינג" אבל אח"כ אני שרה עם הבנות את "התקווה". ניגש אלי קצין גבוה ממני ואומר: "You bloody Jewess shut up" ואני כתגובה, מורידה לו סטירה. יש בחוקה הבריטית הוראה: לעולם לא תכה בכיר ממך בדרגה.

לקחו אותי למשפט. הורידו לי את הדרגה אבל גם הוא נענש כי הביע זלזול במיעוטים. ומאז הייתי נהגת בלי דרגת קצונה... נהגתי בשיירות מאלכסנדריה לארץ – לרוב לעזה ומשם לרחובות. הובלנו חיילים, מזון, תחמושת. כך חומשה ההגנה, כל משאית שהובילה משהו מתישהו בדרך הורדנו מעשר ל"מדינה שבדרך", שמיכות, מדים ונשק קל, בלב שקט מאוד עשינו את זה. אח"כ עברתי לעבוד בבי"ח באלכסנדריה כנהגת אמבולנס במקביל התחלתי קורס לאחיות.

מאז ומתמיד רציתי להיות אחות וכאן הייתה אפשרות. המשכתי עם השחרור בבית חולים אנגלי בירושלים כאחות. במלחמת השחרור הייתי אחות בבית החולים הזה שהפך להיות הדסה.

נשואין

בגמר המלחמה אני עוברת לת"א מכירה את יעקב אושרוב. התחתנו. הוא עוד היה בצבא קבע. גרנו בגבעתיים שם נולדה נילי. עברנו לבת-ים ושם נולדו מיכל ורפי. ואח"כ עברנו לאילת. יעקב אחרי צבא קבע היה איש מקורות.

אילת

ואז הציעו לו לרדת לאילת להקים את מסוף הנפט. קצ"א אז היה שייך למקורות. בשביל יעקב, שהיה מכובשי אילת, זה היה חלום. הוא התחיל לעבוד כשאני עם הילדים בבת-ים. עד שהילדים היו ממש גדולים לא עבדתי. לא רציתי שילדי יהיו ילדי מפתח. בחורף 56, היה חורף קשה ואני מקבלת מכתבים מיעקב כמה שמש וחם ויפה שם והוא בים... ואז אני כותבת לו חזרה: צריף, אוהל לא מעניין אותי – הילדים כבר ארוזים אני באה. בהתחלה גרנו בצריף ספן, אח"כ עברנו לבית. אלה היו ימים נפלאים: הבתים פתוחים כאילו נופש תמידי. היו חיי חברה סוערים. הצטרפו עוד משפחות ממקורות ואנחנו היינו במרכז. מנותקים מהארץ אין טלפונים. התאהבתי בערבה בראשונות של הנוף. אנחנו היינו טיילים. אורזים את הילדים בג'יפ ומטיילים בכל הארץ. עם עוזי פז – איש הציפורים, חרשנו את כל המקומות. אלו היו שנים יפות מאד.

חזרה לצפון ופרדה

אח"כ נגמרה העבודה במקורות. אני הרגשתי שאני צריכה לפרוש כנפיים. גם שאני צריכה להיפרד מיעקב וגם לצאת לעבוד מחוץ לבית. כשנישאים כמו שאני נישאתי – מהר, או שזה מתפתח למשהו אחר או שזה נגמר. עזבנו את אילת ועברנו לנתניה. יעקב היה איש של פרויקטים, של הקמה, ובזה התעסק. אני משם נפרדתי ועברתי לת"א. עבדתי בסטימצקי בחנות באלנבי. ביקשתי מסטימצקי הזקן שכל ספר שהגיע לחנות אני אקרא קודם והוא מאוד התלהב מהזמנות שלי. הוא היה איש מפחיד, מכוער ורע. כשהוא היה נכנס היה יורד איתות לבנות למטה שיתחילו לעבוד כי כולם פחדו ממנו, אבל אלי הוא היה נחמד. עבדתי שם שנתיים ואז חבר שלנו, שהיה סמנכ"ל לאכלוס במשרד השיכון, אמר שבמשרד של בנטוב (מפ"ם) יוצאת מישהי לחופשת לידה. הוא הכניס אותי להחלפה וזו לא חזרה אז נשארתי. כל כך אהבתי את העבודה שם. זה היה בלשכה בת"א. ב-71 עברנו לירושלים אבל אז כבר היה שר השיכון שרף. בנטוב עם כל היותו איש מקסים היה פוליטיקאי ולא עשה שום דבר במשרד. שרף היה איש עבודה. אתו בקרנו בבתים ופגשנו אנשים. שרף היה 5 שנים ואח"כ בא השר עופר. לעומת השחיתויות עכשיו, ממש לא מובן למה התאבד. הוא היה איש של פרוטקציות כמו כל מפא"י. אבל שרף לא היה כזה. הוא היה איש מעשה. עופר בתור מנהל שכון עובדים היה יוצא מן הכלל. הייתי מזכירת לשכת השר ומנהלת פניות הציבור. שרף היה מאוד מעורב בכל מקרה שהופנה אליו. נסעתי איתו בכל הארץ לכל מקום, נפגשנו עם האנשים. מאד אהבתי את העבודה הזאת. בהשקפת עולמי חל שינוי גדול משך השנים. הקמת המדינה היתה בדמי והאמת שעד מלחמת ששת הימים הייתי לאומנית מאוד. הייתי גאה בצה"ל, מאושרת עם המדינה ובאופוריה גדולה אחרי שחרור ירושלים וכל ארץ ישראל השלמה. לקח לי חודש להתפכח ולהבין שלהיות עם כובש זה רע להם ולנו.

באופן פלא עברתי לצד השני. וראיתי הכל אחרת. נעשיתי פעילה ב"שלי" עם מאירקה פעיל ויאיר צבן ואח"כ המשכתי במלחמה נגד הכיבוש ונגד העוול הנעשה בשטחים.

יחזקאל

את יחזקאל הכרתי כשהוא עבד במחלקת הבניה של הקבוץ הארצי. בנטוב, שאיתו נשארתי ביחסים טובים, התעקש להכיר לי מישהו. והוא הפגיש אותנו. מהרגע הראשון שהכרנו ידעתי שזהו. וכשיחזקאל שאל אם אהיה מוכנה לבוא לקיבוץ שאלתי למה לקח לך כל כך הרבה זמן לשאול ובאתי בשמחה.

חצור

לא התאכזבתי. אני לא מרוצה ממה שקורה עכשיו. שום דבר לא אידיאלי כמו שחולמים עליו אבל מהרגע הראשון שבאתי לחצור היה לי טוב מאוד. מיד הגעתי לאומן – עוד כשיחזקאל הראה לי את הקיבוץ אמרתי – זה מה שאני רוצה, משהו שלא עשיתי אף פעם – מפעל! ולא במשרד. בשנה הראשונה עוד עברתי בין המכונות והשארתי שם פרק מהאצבע שלי – ברית דמים. ומאז ועד היום אני בפיקוח איכות. **ולסיום:** שאני אוהבת את חצור. אני מצטערת על מה שקורה. נראה לי שזו שגיאה גדולה ואין דרך חזרה. אני מקווה שלא יתעוררו ויראו את זה. אבל לקראת השנה החדשה – התחלות ושינויים מעולם לא הפחידו אותי, ומכיון שאני אופטימיסטית ללא תקנה, אני יודעת שיהיה בסדר. ה"רוח החצורית" היא חזקה ותמשיך להיות קיבוץ. אחר, אבל קיבוץ.

נרשם ספטמבר 06

ע"י נורית

בתעמי

ה
י
ו

חנה

קלאוס

מרסל

מוטקה

רחל

ז
מ
נ
י
ס

רות